

Utbildningsnämnden

§ 4

Svar på motion ”Teckenspråkig profil i förskola och grundskola”

Dnr UN 2019/0277

Handlingar

- Förvaltningskontorets skrivelse 2019-12-19.
- Rättspromemoria daterad 2019-12-12.
- Utbildningsnämndens förslag 2019-08-28 till beslut i kommunfullmäktige inklusive förvaltningskontorets tjänsteyttrande.
- Motion (M) om teckenspråkig profil i förskola och grundskola.

Bakgrund

Moderaterna i Kalmar kommun föreslår i motion att kommunfullmäktige ska besluta att Kalmar kommun ska möjliggöra skolgång för döva och hörselskadade barn genom en skola med teckenspråkig profil, från förskola till och med högstadiet.

Utbildningsnämnden föreslog den 28 augusti 2019, § 53, kommunfullmäktige besluta att utbildningsnämndens yttrande skulle utgöra svar på motionen.

Kommunstyrelsen beslutade den 1 oktober 2019, § 171, att återremittera motionen till utbildningsnämnden för att:

- Inhämta faktaunderlag och yttrande från region Kalmar län (hörselvården).
- Göra en omarbetning av bakgrundsmaterialet och i utlåtandet ta i beaktande svaret från Region Kalmar län, Barnkonventionen samt kommunens strategi ”Tillträde till samhället”.

Utbildningsförvaltningen har ytterligare utrett ärendet i enlighet med kommunstyrelsens återremiss. Sammanfattningsvis konstateras att flera olika faktorer ligger till grund för att utbildningsnämnden inte bör införa en teckenspråkig profil från förskolan till och med högstadiet.

- Skoljuridiskt sakkunnig P Skoglund konstaterar att lagligt stöd saknas för den specialenhet som förordas i motionen.
- Utbildningsförvaltningen ger särskilda stödsatsningar, så som specialpedagoger inom hörsel och dövhet, TAKK- tecken som kompletterande kommunikation, teckenspråksundervisning, lokal och miljöanpassning, m.m. för att tillmötesgå alla barn/elever oavsett funktionsnedsättning.

Utbildningsnämnden

UTDRAG

Sammanträdesdatum
2020-01-22

- Utbildningsförvaltningen erbjuder sedan flera år tillbaka en hörselgrupp en dag/vecka inom grundskolan, där även andra kommuners elever är välkomna att delta. Elever från Mönsterås, Borgholm, Mörbylånga, Nybro och Emmaboda har deltagit.
- Barnkonventionen och strategin ”Tillträde till samhället” beaktas i det dagliga arbetet inom samtliga enheter och nivåer.
- Region Kalmar län förmedlar ett ytterst tveksamt intresse och antalet eventuellt inflyttande familjer beräknas bli noll då det är statliga specialskolor som har uppdraget för målgruppen.
- Fria förskole- och skolvalet, varierande barn- och elevunderlag inom målgruppen samt svårigheten att rekrytera behöriga lärare med dubbelkompetens inom ämnesområde och teckenspråk.

Utbildningsförvaltningen föreslår utbildningsnämnden besluta att yttrandet ska utgöra svar på Moderaternas motion om en teckenspråkig profil i förskola och grundskola.

Överläggning

Under överläggningen föreslår Lasse Johansson (S) att utbildningsnämnden ska besluta i enlighet med förvaltningskontorets förslag.

Beslut

Utbildningsnämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

- Kommunfullmäktige beslutar att utbildningsnämndens yttrande ska utgöra svar på Moderaternas motion om en teckenspråkig profil i förskola och grundskola.

Motionen ska härmed anses vara besvarad.

Protokollsanteckningar

Susanne Eliasson (M) och Jörgen Bödmar (M) lämnar följande protokollsanteckning:

”Det är beklagligt att Utbildningsnämnden är så negativt inställda till att starta en teckenspråkig profil. Nämnden går så långt i sin argumentation att man menar att det skulle vara olagligt. Teckenspråk är ett språk. Det som skiljer teckenspråket från andra språk är att det är visuellt. Att ha en språkprofil som skulle främja inlärningsmöjligheter för de med hörselnedsättning, dövhet eller språkstörning skulle vara något positivt och öka kunskapsbasen i Kalmar. Svårigheter att rekrytera lärare kan sätta käppar i hjulen men bör inte vara argumentet för att inte försöka.

Utbildningsnämnden anser att det skulle vara att exkludera elever om en teckenspråkig profil startades. Detta är felaktigt. Personer med hörselnedsättning eller dövhet exkluderas i dag genom att de inte fullt ut kan delta i konversationer i klassrum och på skolgården. En profil skulle vara

Utbildningsnämnden**UTDRAG**

Sammanträdesdatum

2020-01-22

frivillig inte tvingande. Det är Utbildningsnämndens tolkning av förslaget som gör det exkluderande. Även personer med fullständig hörsel och språklig förmåga skulle kunna välja profilen. Det skulle ge hörande elever möjlighet till ett nytt språk och till en lugnare studiemiljö. Att inte verka för detta är att inte se till alla barns bästa.”

Fredrik Sjömar (KD) lämnar följande protokollsanteckning:

”Precis som jag skrev i en protokollsanteckning förra gången frågan var uppe så delar jag motionens andemening. Ingen av oss vill se att elever och familjer tvingas flytta från Kalmar för att få tillgång till den skolform de behöver. Men, faktum är att Specialpedagogiska Skolmyndighetens skolor erbjuder något som kommunen varken kan eller kommer att kunna erbjuda, och att vissa elever är i behov av just detta. Det finns en anledning till att dessa statliga specialskolor existerar.

Kommunen bör istället inrikta sig på att ge allt stöd och anpassning man bara kan inom sin verksamhet, och redan idag sker ett viktigt arbete i Kalmar. Det handlar bland annat om att ge stöd i undervisningen och vidareutbilda personal i teckenspråk eller tecken som kompletterande kommunikationsmetod. Den hörselgrupp som finns är också viktig. Kristdemokraterna är också öppna för att, om intresse och underlag finns, exempelvis åter öppna den teckenspråkiga förskoleavdelning som tidigare funnits.”

Sekreterare

Iréne Jonsson

JusterasLasse Johansson
ordförande

David Richardson

Utbildningsnämnden

Svar på motion "Teckenspråkig profil i förskola och grundskola"

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

- Kommunfullmäktige beslutar att utbildningsnämndens yttrande ska utgöra svar på Moderaternas motion om en teckenspråkig profil i förskola och grundskola.

Motionen ska härmed anses vara besvarad.

Bakgrund

Moderaterna i Kalmar kommun föreslår i motion att kommunfullmäktige ska besluta att Kalmar kommun ska möjliggöra skolgång för döva och hörselskadade barn genom en skola med teckenspråkig profil, från förskola till och med högstadiet.

Kommunstyrelsen beslutade den 1 oktober 2019, § 171, att återremittera motionen till utbildningsnämnden för att:

- Inhämta faktaunderlag och yttrande från region Kalmar län (hörselvården)
- Göra en omarbetning av bakgrundsmaterialet och i utlåtandet ta i beaktande svaret från Region Kalmar län, Barnkonventionen samt kommunens strategi "Tillträde till samhället"

Yttrande

I kommunens strategi "Tillträde till samhället" 4.4 Rätten till utbildning står bland annat att alla barn har rätt att nå utbildningsmålen samt att lärandemiljön ska vara inkluderande. Samtliga utvecklingsområden som berörs i strategin arbetar utbildningsförvaltningen med kontinuerligt så som trygghet och studiero genom trivselregler, elevråd och genom satsning på fler kuratorer och utbildning för samtlig personal inom området. Vad gäller tillgänglighet vid om- och nybyggnation finns expertis på förvaltningskontoret som deltar och följer upp de arbetena, vidare är elevhälsans personal involverad i samtliga enheter med arbetet för en bra lärandemiljö för samtliga barn och elever. Specialpedagoger med specifik utbildning inom hörselnedsättning och dövhet samt utbildade inom teckenspråk finns att tillgå inom kommunal förskola, grund-/särskola. Utbildningsförvaltningens samtliga förskolor och grund-/särskola arbetar med att öka samtliga elevers måluppfyllelse oavsett funktionsnedsättning eller inte. Avstämning sker kvartalsvis samt slutlig utvärdering i Hypergene årligen.

I samtliga delar av utbildningsförvaltningens ansvarsområden ingår att se utifrån barnets bästa perspektiv, det vill säga Barnkonventionen beaktas. Inom utbildningsförvaltningen finns även en samordnare för barn i behov av särskilt stöd som medverkat i framtagandet av strategin ”Tillträde i samhället”.

Att utbildningsförvaltningen skulle agera huvudman för en teckenspråkig profil enligt motionens innehåll skulle vara att gå utanför kompetensen som kommunal huvudman för utbildningsverksamhet. Verksamhet som riktar sig mot målgrupp/personkrets där specialkompetens som överskrider kommunal kompetens, kommer med största sannolikhet bedömas som olaglig.

Rättspromemoria skriven av jurist Peter Skoglund (biläggs i sin helhet denna handling)

”Inledningsvis kan konstateras att den kommunala självstyrelsen medför att en kommun har en betydande frihet att själv bestämma hur den kommunala verksamheten ska organiseras och administreras. För många kommunala verksamheter finns det emellertid tvingande lagregler som sätter gränser för kommunens handlingsutrymme i dessa avseenden. Inte minst gäller detta utbildningsverksamhet på grund av de tvingande regler som finns i främst skollagen.”

”En lagregel som innebär en mer generell begränsning av den kommunala självstyrelsen utgörs av 2 kap. 2 § kommunallagen (2017:725). Kommuner får enligt denna paragraf inte ha hand om sådana angelägenheter som enbart staten, en annan kommun eller någon annan ska ha hand om. Det innebär att all sådan verksamhet som exklusivt tillkommer staten, landstingen/regionerna eller andra rättssubjekt ligger utanför den kommunala kompetensen.”

Några av jurist Peter Skoglunds slutsatser av motionen,

”Att starta och driva en särskild skolenhet som vänder sig exklusivt till den målgrupp/personkrets som enligt 7 kap. 6 § skollagen ska tas emot i specialskolan överskrider uppenbart den kommunala kompetensen såsom den begränsas i 2 kap. 2 § kommunallagen. En sådan kommunal verksamhet skulle med största sannolikhet komma att bedömas som olaglig av förvaltningsdomstol efter s.k. laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen. Detta eftersom denna typ av skolor exklusivt är förbehållen staten att anordna och driva genom specialpedagogiska myndigheten.”

”Det är inget som hindrar att en kommun låter hörselskadade barn som tillhör målgruppen/personkretsen att gå i sin grundskola eller grundsärskola om man bedömer att man genom särskilda stödinsatser kan tillmötesgå dessa barns behov så att de kan uppnå kunskapskraven och i övrigt få en ändamålsenlig skolgång. Detta torde dock förutsätta att det är möjligt för kommunen att inom ramen för dessa skolformer tillhandahålla sådana specialresurser som krävs. Lagstiftningen tycks ha utgått ifrån att ett barn i det enskilda fallet kan ha sådana svårigheter på grund av en t.ex. en hörselskada att huvudmannen för grund- eller grundsärskolan inte har varken möjlighet eller skyldighet att fullt ut ge det stöd som funktionsnedsättningen kräver, varvid specialskolan utgör det alternativ som står till buds.”

Hörselvården i Region Kalmar län är uppdelad i norra och södra delen. Tidigt inkom svar från den norra delen genom Gunilla Eriksson - hörselvården Västervik.

”att denna verksamhet skulle innefatta Oskarshamn, Vimmerby och Västerviks kommuner också? Det känns knappast rimligt pga. den långa resväg per dag som det skulle innebära för barnet/eleven.

Vi har de senaste åren haft ett fåtal migrationsfamiljer med döva barn som placerats i vårt område, men när det varit dags för bostadsanvisning, placerats av migrationsverket i städer med teckenspråkig skola.”

Även södra delen har inkommit med svar, genom Elisabeth Klingvall och Kristina Malmer – hörselvården Region Kalmar län.

Bilden från kommunerna i södra delen av regionen är liknande den i den norra delen. Region söder uppger att det handlar om totalt 6 elever som flyttat under en tioårsperiod från Kalmar kommun. Däremot belyses gällande Södra delen av Region Kalmar att det finns en större grupp elever med behov av tecken i sin kommunikation och att de ser att antalet ökat de senaste åren. Dessa elever erbjuds redan idag tecken som kommunikativt stöd på samtliga kommunala förskolor och grundskolor inom Kalmar kommun

Vidare tar även Regionen upp att det är ett stort problem gällande bristen på kompetens och förordar ett samarbete.

Det är sammanfattningsvis flera olika faktorer som ligger till grund för att utbildningsnämnden inte bör införa en teckenspråkig profil från förskolan till och med högstadiet.

- Skoljuridiskt sakkunnig Peter Skoglund konstaterar att lagligt stöd saknas för den specialenhet som förordas i motionen.
- Utbildningsförvaltningen ger särskilda stödsatsningar, så som specialpedagoger inom hörsel och dövhet, TAKK- tecken som kompletterande kommunikation, teckenspråksundervisning, lokal och miljöanpassning, m.m. för att tillmötesgå alla barn/elever oavsett funktionsnedsättning.
- Utbildningsförvaltningen erbjuder sedan flera år tillbaka en hörselgrupp en dag/vecka inom grundskolan, där även andra kommuners elever är välkomna att delta. Elever från Mönsterås, Borgholm, Mörbylånga, Nybro och Emmaboda har deltagit.
- Barnkonventionen och strategin ”Tillträde till samhället” beaktas i det dagliga arbetet inom samtliga enheter och nivåer.
- Region Kalmar län förmedlar ett ytterst tveksamt intresse och antalet eventuellt inflyttande familjer beräknas bli noll då det är statliga specialskolor som har uppdraget för målgruppen.
- Fria förskole- och skolvalet, varierande barn- och elevunderlag inom målgruppen samt svårigheten att rekrytera behöriga lärare med dubbelkompetens inom ämnesområde och teckenspråk.

Mats Linde
Förvaltningschef

Åse Porsefjord
Planeringssekreterare

Bilagor

- 1) Rättspromemoria skriven av jurist Peter Skoglund.
- 2) Utbildningsnämndens förslag 2019-08-28 till beslut i kommunfullmäktige inklusive förvaltningskontorets tjänsteyttrande.
- 3) Kommunstyrelsens beslut 2019-10-01 om återremiss.
- 4) Motion (M) om teckenspråkig profil i förskola och grundskola.

Rättspromemoria

2019-12-12

Fråga om i vilken utsträckning den kommunala kompetensen omfattar utbildningsverksamhet i form av skola för döva och hörselskadade barn

Skollagen och skolförordningen

Specialskolan

Specialskolan ska ge de barn och ungdomar som tillhör specialskolans målgrupp (eller "personkrets") en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och som så långt som möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan. Utbildningen ska ligga till grund för fortsatt utbildning. Detta sägs i 12 kap. 2 § skollagen. Specialskolan utgör ett utbildningsalternativ med specialistkompetens och specifika hjälpmedel.

Staten är enligt 2 kap. 4 § skollagen huvudman för specialskolan samt för förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola. Specialpedagogiska myndigheten företräder staten som huvudman för specialskolor i Sverige. Det följer av 12 kap. 26 § skollagen där det sägs att utbildningen i specialskolan ska anordnas av nämnda myndighet och att utbildningen ska bedrivas vid flera skolenheter. Enligt 11 kap. 13 § skolförordningen (2011:185) ska Specialpedagogiska skolmyndigheten etablera och upprätthålla kontakt med elevernas hemkommuner. Om det är lämpligt för att främja en övergång till utbildning i hemkommunen, ska myndigheten vid slutet av varje läsår underrätta hemkommunen om elevens kunskapsutveckling.

Vilka barn ska gå i specialskolan?

Enligt 7 kap. 6 § första stycket skollagen (2010:800) ska barn som på grund av funktionsnedsättning eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller grundsärskolan tas emot i specialskolan om de:

1. är dövblinda eller annars är synskadade och har ytterligare funktionsnedsättning,
2. i annat fall än som avses i 1 är döva eller hörselskadade, eller
3. har en grav språkstörning.

Detta lagrum definierar specialskolans målgrupp/personkrets och de barn som bedöms falla in under denna definition och därmed tillhör målgruppen/personkretsen *ska* alltså tas emot i specialskolan. (Specialskolan hade tidigare en snävare personkrets men kretsen utökades genom proposition 2007/08:112 till att omfatta även elever med synskada och ytterligare funktionshinder samt elever med grav språkstörning.) Det framgår dock av förarbetena till reglerna om specialskola att det är fråga om en *möjlighet* för barn som tillhör målgruppen att få gå i specialskolan. Denna möjlighet innebär inte någon inskränkning i kommunens skyldighet att erbjuda grund- eller sarskola för alla sina elever (prop. 2007/08:112 s. 11) eller att göra de anpassningar av utbildningen som krävs enligt skollagens regel om stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka konsekvenserna av en elevs funktionsnedsättning (3 kap. 2 § skollagen). I ett förarbete till 1985 års skollag, som i detta

avseende fortfarande är relevant, sägs bl.a. att det i vissa fall kan råda tvekan om vilken av särskolan och specialskolan som är rätt skolform för barnet. Det konstateras därvid att vissa psykiskt utvecklingsstörda som dessutom är t.ex. hörselskadade kan klara skolgång i särskolan genom särskilda insatser i den skolformen. (Prop. 1985/86:10 s. 83 f.)

Samtidigt framgår det av ordalydelsen i 7 kap. 6 § att lagstiftaren förutsatt att det finns barn som på grund av sin funktionsnedsättning eller andra särskilda skäl inte *kan* gå i grundskolan eller grund-särskolan. Det måste anses innebära att lagstiftaren har beaktat att det finns situationer där ett barn i det enskilda fallet har sådana svårigheter på grund av en funktionsnedsättning att huvudmannen för grund- eller grundsärskolan inte har, varken möjlighet eller skyldighet att fullt ut ge det stöd som funktionsnedsättningen kräver. Att det förhåller sig så stöds också av ordalydelsen i 3 kap. 2 § skollagen genom att lagstiftaren där använder uttrycket "så långt möjligt" när det gäller att motverka konsekvenserna av en funktionsnedsättning. Det är uppenbart att det är i sådana situationer som specialskolan utgör den skolform som lagstiftaren anvisat för de barn som tillhör den aktuella målgruppen/personkretsen. Ett exempel från rättspraxis på att elever med funktionsnedsättning bedömts inte kunna gå i grund- eller särskola och därför tagits emot i specialskolan utgörs av ett fall från Skolväsendets överklagandenämnd. I det fallet visade utredningen att elevens tidigare skola (en grund-särskola), trots hjälpmedel anpassade efter elevens behov, haft svårt att tillgodose elevens behov av stöd med talet och att eleven därför skulle tas emot i specialskolan (ÖKN 2010-08-19, Dnr 10:187).

Det kan alltså finnas fall där elevens behov bäst kan tillgodoses i en statlig specialskola trots att skolan i hemkommunen är anpassad till den enskilda elevens behov. Det gäller även elever som inte är döva eller hörselskadade. Det är bl.a. därför som 7 kap. 6 § skollagen innehåller en möjlighet att, om det föreligger andra särskilda skäl, ta emot en elev i specialskolan trots att det finns en utbildning som är anpassad till elevens funktionshinder i hemkommunen. En sådan omständighet kan vara att barnet på grund av sitt funktionshinder har haft det mycket svårt med utanförskap i sin hemskola eller på annat sätt farit illa. En annan omständighet kan vara att barnets möjligheter till social samverkan bättre kan tillgodoses vid en specialskola. Men det är alltid en förutsättning att barnet tillhör specialskolans målgrupp/personkrets för att barnet ska kunna tas emot i specialskolan (prop. 2007/08:112).

Hur prövas frågan om en elev ska gå i specialskolan?

Enligt andra stycket i 7 kap. 6 § skollagen ska ett beslut om mottagande i specialskolan föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Frågan om mottagande prövas enligt samma stycke av Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Det finns numera ingen reglering av vem som får väcka frågan om prövning av i vilken skolform ett barn ska tas emot (vilket tidigare fanns i 1985 års skollag). Detta får enligt förarbetet till nu gällande skollag avgöras enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer, vilket innebär att såväl den utbildningsansvariga nämnden i barnets hemkommun som barnets vårdnadshavare har möjlighet att ta initiativ till en prövning av i vilken skolform barnet ska gå (prop. 2009/10:165 s. 700 f. och prop. 1985/86:10 s. 83 f.).

Principen om elevintegration

Vad ovan sagts om att specialskolan utgör en möjlighet för barn som tillhör målgruppen att få gå i specialskola och att denna möjlighet inte innebär någon inskränkning i kommunens skyldigheter rörande utbildning i grund- och särskola, innefattar dock i sig ingen lagenlig rätt för kommuner att inrätta en **särskild skolenhet** för döva och hörselskadade barn. Frågan om de rättsliga förutsättningarna för en sådan verksamhet behandlas från kommunalrättslig synpunkt nedan.

Här ska dock först den skolorrättsliga huvudprincipen om integration, från vilken reglerna om specialskolor får anses utgöra ett undantag, tas upp. Den innebär att för elever i behov av särskilt stöd är utgångspunkten att stödinsatserna ska ges i den skolenhet där eleven går. Huvudmannen är skyldig att vidta långtgående åtgärder för att tillgodose elevens stödbehov inom ramen för den ordinarie skolplaceringen (prop. 2009/10:165 s. 379). Huvudprincipen för dessa elever är enligt 3 kap. 8 § skollagen att eleverna ska få den hjälp de behöver inom den *elevgrupp* som de tillhör. Detta framgår också av att det enligt 11 § i samma kapitel krävs särskilda skäl och ett särskilt beslut för att placera en elev i en annan undervisningsgrupp än den som eleven normalt hör till. Bl.a. med utgångspunkt från dessa regler i skollagen, har Högsta Förvaltningsdomstolen (HFD) i ett uppmärksammat mål mellan Skolinspektionen och Linköpings kommun behandlat frågan om i vilken utsträckning kommuner får anordna särskilda skolenheter för elever med behov av särskilt stöd, s.k. resursskolor. HFD kom i detta mål fram till att det inte stod i strid med skollagens bestämmelser att Linköpings kommun hade inrättat och drivit resursskolor för elever i behov av särskilt stöd (HFD:s dom 2017-06-28, mål 3086-16). Att lägga märke till är dock att det i detta mål inte handlade om elever som tillhör en sådan särskild målgrupp/personkrets som genom reglerna om grundsärskola och specialskola tilldelats en egen skolform.

Kommunallagen

Inledningsvis kan konstateras att den kommunala självstyrelsen medför att en kommun har en betydande frihet att själv bestämma hur den kommunala verksamheten ska organiseras och administreras. För många kommunala verksamheter finns det emellertid tvingande lagregler som sätter gränser för kommunens handlingsutrymme i dessa avseenden. Inte minst gäller detta utbildningsverksamhet på grund av de tvingande regler som finns i främst skollagen.

En lagregel som innebär en mer generell begränsning av den kommunala självstyrelsen utgörs av 2 kap. 2 § kommunallagen (2017:725). Kommuner får enligt denna paragraf inte ha hand om sådana angelägenheter som enbart staten, en annan kommun eller någon annan ska ha hand om. Det innebär att all sådan verksamhet som exklusivt tillkommer staten, landstingen/regionerna eller andra rättssubjekt ligger utanför den kommunala kompetensen. Statliga angelägenheter såsom försvars- eller utrikespolitik är typexempel på områden som kommunerna inte får ägna sig åt.

Det förekommer dock flera rättsliga undantag från denna kommunalrättsliga huvudregel. Den s.k. befogenhetslagen (2009:47) innehåller regler som i flera avseenden justerar kompetensgränsen mellan statlig och kommunal verksamhet. Enligt denna får t.ex. kommuner lämna bidrag till byggande av väg eller järnväg som staten ansvarar för. Vidare har kommuner genom lagen fått befogenhet att lämna bidrag till utbildning och forskning som bedrivs vid statliga lärosäten och av vissa enskilda utbildningsanordnare trots att staten annars är ansvarig för verksamhet inom högskoleområdet. Det

finns också mycket rättspraxis kring frågor om gränserna för den kommunala kompetensen men vad gäller utbildningsverksamhet finns knappast något vägledande domstolsavgörande som har direkt bäring på frågor om verksamhet för elever som tillhör specialskolans målgrupp/personkrets. Det finns dock ett principiellt uttalande i en dom från Högsta förvaltningsdomstolen (tidigare benämnd Regeringsrätten) som handlade om kommunalt bidrag till finansiering av ett professorsprogram vid ett universitet. HFD förtydligar i denna dom att det står klart att begränsningen av den kommunala kompetensen innebär att en kommun inte får starta och driva en verksamhet som är förbehållen staten (men väl att i det aktuella fallet ge bidrag till sådan verksamhet, RÅ 1999 ref. 67).

Slutsatser

- Att starta och driva *en särskild skolenhet* som vänder sig exklusivt till den målgrupp/personkrets som enligt 7 kap. 6 § skollagen ska tas emot i specialskolan överskrider uppenbart den kommunala kompetensen såsom den begränsas i 2 kap. 2 § kommunallagen. En sådan kommunal verksamhet skulle med största sannolikhet komma att bedömas som olaglig av förvaltningsdomstol efter s.k. laglighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen. Detta eftersom denna typ av skolor exklusivt är förbehållen staten att anordna och driva genom Specialpedagogiska myndigheten.
- För de barn som är döva eller hörselskadade och inte *kan* gå i grundskolan eller grundsärskolan (del av nämnda målgrupp/personkrets) har lagstiftaren anvisat specialskolan som rätt skolform. Det finns emellertid ingen rättslig möjlighet att tvångsvis skriva in ett barn i specialskolan på samma sätt som det finns i vissa fall när det gäller grundsärskolan.
- Det är inget som hindrar att en kommun låter hörselskadade barn som tillhör målgruppen/personkretsen att gå i sin grundskola eller grundsärskola om man bedömer att man genom särskilda stödinsatser kan tillmötesgå dessa barns behov så att de kan uppnå kunskapskraven och i övrigt få en ändamålsenlig skolgång. Detta torde dock förutsätta att det är möjligt för kommunen att inom ramen för dessa skolformer tillhandahålla sådana specialresurser som krävs. Lagstiftningen tycks ha utgått ifrån att ett barn i det enskilda fallet kan ha sådana svårigheter på grund av en t.ex. en hörselskada att huvudmannen för grund- eller grundsärskolan inte har varken möjlighet eller skyldighet att fullt ut ge det stöd som funktionsnedsättningen kräver, varvid specialskolan utgör det alternativ som står till buds.
- När det gäller de organisatoriska formerna för att ta emot barn som tillhör specialskolans målgrupp/personkrets i t.ex. grundskolan, kan det ifrågasättas om det är förenligt med den skolrättsliga integrationsprincipen att i förväg besluta om att anordna särskilda klasser med endast hörselskadade barn inom en grundskolenhet. Visserligen har lagstiftaren själv avvikit från denna huvudprincip genom att skapa särskolan och specialskolan men dessa avvikelser grundas uppen-

bart på starka skäl. Det förhållandet att Högsta förvaltningsdomstolen har godtagit att kommunerna får inrätta särskilda resursskolor för barn med behov av särskilt stöd (men som normalt inte tillhör specialskolans målgrupp/personkrets), utgör inte heller något tydligt stöd för att det skulle vara tillåtet att exkludera hörselskadade barn från de vanliga undervisningsgrupperna inom skolenheten genom att inrätta särskilda klasser för dessa barn. I vart fall torde sådana klasser vara att anse som särskilda undervisningsgrupper i skollagens mening varför det torde krävas att rektor i varje särskilt fall fattar beslut om placering i en sådan grupp utifrån en bedömning om det finns särskilda skäl i det enskilda fallet.

UTDRAG

Sammanträdesdatum
2019-08-28

Utbildningsnämnden

§ 53

Svar på motion ”Teckenspråkig profil i förskola och grundskola”

Dnr UN 2019/0277

Handlingar

- Motion från Moderaterna Kalmar kommun.
- Förvaltningskontorets skrivelse 2019-05-29.

Bakgrund

Moderaterna Kalmar kommun föreslår i motion att kommunfullmäktige ska besluta att Kalmar kommun ska möjliggöra skolgång för döva och hörselskadade barn genom en skola med teckenspråkig profil, från förskola till och med högstadiet.

Förvaltningskontoret har tagit fram ett förslag till yttrande över motionen som sammanfattningsvis innebär att utbildningsnämnden i dagsläget inte inför en teckenspråkig profil från förskolan till och med högstadiet.

Utbildningsförvaltningen kommer även fortsättningsvis arbeta med insatser för att möta barn och elever oavsett funktionsnedsättning, samt utbilda personalgrupper i förskola, sär- och grundskola inom t.ex. TAKK samt bedriva hörselgruppen, teckenspråksundervisning och handleda personalgrupper.

Förvaltningskontoret föreslår utbildningsnämnden besluta att yttrandet ska utgöra svar på Moderaternas motion om en teckenspråkig profil i förskola och grundskola.

Beslut

Utbildningsnämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

- Kommunfullmäktige beslutar att utbildningsnämndens yttrande ska utgöra svar på Moderaternas motion om en teckenspråkig profil i förskola och grundskola.

Motionen ska härmed anses vara besvarad.

Protokollsanteckning

Fredrik Sjömar (KD) lämnar följande protokollsanteckning:

”Jag stödjer motionens andemening och syfte. Ingen av oss vill se elever och dess familjer lämna Kalmar för att få tillgång till den skolgång de behöver.

Utbildningsnämnden**UTDRAG**

Sammanträdesdatum
2019-08-28

Faktum är dock att Specialpedagogiska Skolmyndighetens skolor erbjuder något som kommunen varken kan eller kommer att kunna erbjuda och att vissa elever är i behov av just detta. Det finns en anledning till att dessa statliga specialskolor finns. Kommunen bör istället inrikta sig på att ge allt det stöd och anpassning man bara kan inom sin verksamhet, och redan idag sker ett viktigt arbete i Kalmar. Det handlar bland annat om att ge stöd i undervisning och vidareutbilda personal i teckenspråk eller tecken som kompletterande metod. Den hörselgrupp som finns är också viktig. Kristdemokraterna är också öppna för att, om intresse och underlag finns, exempelvis åter öppna den teckenspråkiga förskoleavdelning som tidigare funnits.”

Sekreterare

Iréne Jonsson

Justeras

Lasse Johansson
Ordförande

Alexander Högberg

Utbildningsnämnden

Svar på motion ”Teckenspråkig profil i förskola och grundskola”

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

- Kommunfullmäktige beslutar att utbildningsnämndens yttrande ska utgöra svar på Moderaternas motion om en teckenspråkig profil i förskola och grundskola.

Motionen ska härmed anses vara besvarad.

Bakgrund

Moderaterna i Kalmar kommun föreslår i motion att kommunfullmäktige ska besluta att Kalmar kommun ska möjliggöra skolgång för döva och hörselskadade barn genom en skola med teckenspråkig profil, från förskola till och med högstadiet.

Yttrande

Det är korrekt att Kalmar kommun saknar en profil i förskola och grundskola gällande teckenspråk. Detta beror på inget sätt på att frågan i sig är oviktig eller har prioriterats ned av utbildningsnämnden.

I dag har utbildningsförvaltningen barn och elever med hörselnedsättning i alla skolformer; förskola, sär- och grundskola.

Under 2018 beslutade utbildningsnämnden att införa teckenspråksundervisning under samma förutsättningar som modersmålsundervisning till nationella minoritetsspråk. Pedagogernas kompetens och förhållningssätt är den mest avgörande faktorn för att skapa goda förutsättningar för lärande för barn och elever med dövhet och hörselnedsättning. Utbildningsförvaltningen satsar på att stora delar av personalgruppen inom förskolor, sär-/grundskolor är utbildade inom TAKK – tecken som kompletterande kommunikation. Förutom denna satsning har utbildningsförvaltningen två teckenspråkslärare samt en hörselgrupp. Utbildningsnämnden arbetar för att möta elevernas behov oavsett funktionsnedsättning, i Kalmar kommun arbetar vi ständigt aktivt för att skapa goda förutsättningar för barn och elever med dövhet eller hörselnedsättning.

På detta sätt kan vi bättre möta det fria förskole-/skolvalet och barnen kan vara i den miljö de är trygga.

Målgruppen barn/elever med hörselnedsättning och dövhet ser annorlunda ut idag jämfört med tidigare - andra behov, digitalisering, CI (cochleaimplantat), hörapparater, m.m.

En bred målgrupp – allt från lätt hörselnedsättning till dövhet.

Barn och elever med hörselnedsättning kan inte ses som en homogen grupp med samma behov. Barn och elever med hörselnedsättning är per automatik inte i behov av teckenspråk, intresset för teckenspråk för målgruppen är varierande.

I Kalmar kommun har tankar kring att starta en hörselklass funnits tidigare, men då det var ett sviktande underlag ansågs detta inte genomförbart. Antalet utflyttande elever som refereras till i motionen uppgår till ca 4 elever under en 10 års period inom förskola och grundskola.

Till kommunens hörselgrupp erbjuder utbildningsförvaltningen såväl kommuninvånare som närliggande kommuners barn och elever att delta. Under åren har deltagarantalet varierat. Närliggande kommuners deltagare har varit allt från ett par till upp emot fyra deltagare.

Inom riket.....

”Totalt sett är det ca 4 barn per år som behöver teckenspråk som förstaspråk, det vill säga ca 36 barn i grundskoleåldern. Utöver detta tillkommer inflyttade barn och elever med teckenspråk som förstaspråk. I dag finns inga uppgifter på hur stor den gruppen är. Enligt CI-teamets bedömning kommer dessutom ca 10-20 % av de kokleaopererade barnen, ca 12 barn per år, att inte klara vanlig skola på grund av sina hörselproblem och intellektuell funktionsnedsättning. Det rör sig om ca 110 barn i grundskoleåldern”

(Källa: Slutbetänkande av utredning om kvalitet i utbildning för elever med funktionsnedsättning, SAK, SOU 2016:46, s 116)

Det är stor skillnad på att kunna teckenspråk för att kommunicera och på att kunna teckenspråk för att undervisa. Det är inte tillräckligt att personen kan teckenspråk för att undervisa utan minst lika viktigt är att det är en behörig lärare. Således behövs både utbildad lärare, behörighet i samtliga ämnen samt kunnskap i teckenspråk.

På statliga specialskolor som arrangeras genom SPSM (Specialpedagogiska Skolmyndigheten) finns denna kompetens men även här är det svårt att rekrytera behöriga lärare med dubbelkompetens.

Det är sammanfattningsvis flera olika faktorer som ligger till grund för att utbildningsnämnden i dagsläget inte inför en teckenspråkig profil från förskolan till och med högstadiet. Så som det fria förskole- och skolvalet, varierande barn- och elevunderlag inom målgruppen samt svårigheten att rekrytera behöriga lärare med dubbelkompetens inom ämnesområde och teckenspråk. Utbildningsförvaltning kommer även fortsättningsvis arbeta med insatser för att möta barn och elever oavsett funktionsnedsättning, samt utbilda personalgrupper i förskola, sär- och grundskola inom t.ex. TAKK samt bedriva hörselgruppen, teckenspråksundervisning och handleda personalgrupper.

Kommunstyrelsen

§ 171

Motion från Kajsa Hedin (M) om teckenspråkig profil i förskola och grundskola

Dnr KS 2019/0415

Handlingar

Utdrag ur utbildningsnämndens protokoll den 28 augusti 2019, § 53.

Utbildningsförvaltningens skrivelse den 29 maj 2019.

Motion.

Bakgrund

Kajsa Hedin (M) föreslår i en motion att kommunfullmäktige ska besluta att Kalmar kommun ska möjliggöra skolgång för döva och hörselskadade barn genom en skola med teckenspråkig profil, från förskola till och med högstadiet. Utbildningsnämnden har yttrat sig över motionen som sammanfattningsvis innebär att utbildningsnämnden i dagsläget inte inför en teckenspråkig profil från förskolan till och med högstadiet. Utbildningsförvaltningen kommer även fortsättningsvis arbeta med insatser för att möta barn och elever oavsett funktionsnedsättning, samt utbilda personalgrupper i förskola, sär- och grundskola inom t.ex. TAKK samt bedriva hörselgrupper, teckenspråksundervisning och handleda personalgrupper.

Arbetsutskottet har föreslagit att utbildningsnämndens yttrande ska utgöra svar på Kajsa Hedins (M) motion om teckenspråkig profil i förskola och grundskola.

Överläggning

Under överläggningen föreslår Christopher Dywik (KD) att motionen ska återremitteras till utbildningsnämnden för att:

- Inhämta faktaunderlag och yttrande från region Kalmar län (hörselvården)
- Göra en omarbetning av bakgrundsmaterialet och i utlåtandet ta i beaktande svaret från Region Kalmar län, Barnkonventionen samt kommunens strategi ”Tillträde till samhället”.

Efter att överläggningen avslutats beslutar kommunstyrelsen att återremittera motionen till utbildningsnämnden i enlighet med Christopher Dywiks förslag.

Kommunstyrelsen

UTDRAG

Sammanträdesdatum
2019-10-01

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar att återremittera motionen till utbildningsnämnden för att:

- Inhämta faktaunderlag och yttrande från region Kalmar län (hörselvården)
- Göra en omarbetning av bakgrundsmaterialet och i utlåtandet ta i beaktande svaret från Region Kalmar län, Barnkonventionen samt kommunens strategi ”Tillträde till samhället”.

Protokollsanteckning

Christopher Dywik (KD) redovisar en protokollsanteckning enligt följande: ”Kristdemokraterna stödjer motionens andemening och syfte. Ingen av oss vill se elever och dess familjer lämna Kalmar för att få tillgång till den skolgång de behöver. Faktum är dock att Specialpedagogiska Skolmyndighetens skolor erbjuder något som kommunen varken kan eller kommer att kunna erbjuda och att vissa elever är i behov av just detta. Det finns en anledning till att dessa statliga specialskolor finns.

Kommunen bör istället inrikta sig på att ge allt det stöd och anpassning man bara kan inom sin verksamhet, och redan idag sker ett viktigt arbete i Kalmar. Det handlar bland annat om att ge stöd i undervisning och vidareutbilda personal i teckenspråk eller tecken som kompletterande metod. Den hörselgrupp som finns är också viktig. Kristdemokraterna är också öppna för att, om intresse och underlag finns, exempelvis åter öppna den teckenspråkiga förskoleavdelning som tidigare funnits.”

Sekreterare

Anette Mellström

Justeras

Johan Persson
ordförande

Måns Linge

Motion till kommunfullmäktige

Teckenspråkig profil i förskola och grundskola

Språklagen från 2009 säger att samhället ska skydda och främja det svenska teckenspråket. Där framgår också att svenskt teckenspråk är jämställt med de nationella minoritetsspråken, men har inte samma rättsliga status. Döva och hörselskadade barn ska ges möjligheter att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket. För att detta ska kunna ske måste samhället värna om de miljöer där det svenska teckenspråket används.

För att förbättra tillgången till svenskt teckenspråk krävs fler teckenspråkiga förskolor och grundskolor samt god språklig kvalitet i de teckenspråkiga förskolorna och grundskolorna. I läroplanen för förskolan (Lpfö98) står det att förskolan ”skall medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål” (Skolverket 2010a). Läroplanen säger vidare att barnen ska utveckla förmågan att ”lyssna, berätta, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar” och att ”hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter” vilket kräver ett språk att kommunicera med. 2010 fanns 21 förskolor för teckenspråkiga barn i Sverige. Skolor med undervisning på teckenspråk från förskoleklass och upp finns det bara ett fåtal av där den skola som ligger närmast Kalmar är i Lund.

Idag flyttar många familjer med döva eller hörselskadade barn från Kalmar kommun när barnen kommer upp i skolåldern, för att barnen ska få en skolgång där deras språk används i undervisningen. Är det så vi vill ha det? Är det inte bättre att familjer från kringliggande kommuner flyttar till Kalmar kommun istället och att Kalmar kommun gör det möjligt för barn i regionen att gå på en skola med undervisning på teckenspråk? Det behövs inte en separat skola för teckenspråkiga elever. En del kommuner profilerar sig genom att ha teckenspråkigt spår, d.v.s. en inriktning där elever med hörselvariation kan gå i samma skola som fullt hörande elever.

Att ha en helt fristående förskola och skola för elever som behöver undervisning i teckenspråk i Kalmar kommun med omnejd skulle vara möjligt men underlaget kan vara varierande. Det ger inte heller möjlighet för de som använder tekniska hörselhjälpmedel att använda båda sina språk. En teckenspråkig profil skulle däremot möjliggöra både integration mellan språken och vara mer rimlig satsning att göra. Det skulle vara en bra lösning för både elever, lärare och kommunen. I profilen skulle man ha undervisning på teckenspråk och möjlighet att alltid kommunicera med sina lärare på teckenspråk. I dessa klasser skulle även talad svenska kunna användas.

Genom att införa en teckenspråkig profil i någon eller några av Kalmars förskolor och skolor skulle vi öka tillgängligheten och möjligheten för barn och unga med hörselvariation att tillgodogöra sig kunskaper på samma sätt som elever utan hörselvariation.

Jag föreslår därför

- att Kalmar kommun möjliggör skolgång för döva och hörselskadade barn genom en skola med teckenspråkig profil, från förskola till och med högstadiet.

Kajsa Hedin (M)

Region Kalmar län

Åse Porsefjord

Samordnare för barn i behov av stöd/ Planeringssekreterare

Utbildningsförvaltningen Kalmar kommun

0480-(4)5 30 95

ase.porsefjord@kalmar.se www.kalmar.se

Vi har tagit emot de frågeställningarna i motionen "Teckenspråkig profil i förskola och grundskola" som kommunstyrelsen önskar svar på.

Nedan finns underlag på antalet barn/elever födda 2003 – 2019 med hörselnedsättning/dövhet bosatta i södra delen av Region Kalmar län samt deras förutsättningar och behov.

Vilka som är aktuella för teckenspråk?

Att tillägna sig ett språk tar tid. När det gäller talat språk samtalar vi ofta redan innan födseln med det ofödda barnet och fortsätter sedan från det att de är nyfödda och livet ut. Barn med hörselnedsättning/dövhet får inte denna tidiga "språk-dusch". Ges de möjlighet till att växa upp med språk de kan följa med i får även de en säkerhet i kommunikationen genom att få samtalet kompletterat med tecken. Ytterligare en vinst för barnet är att det på så sätt sparar kraft eftersom det slipper lägga energi på att försöka förstå sammanhanget i samtalet. Genom språket kan då även dessa barn känna sig delaktig i samvaron med andra och få en starkare självbild.

Många gånger är det svårt att svara på hur länge en hörselnedsättning förblir oförändrad eller om och i så fall när en förändring sker. Det är då av stor vikt att barnet har fått möjlighet att lära sig kommunicera med tecken redan under förskoleåren.

Nedan är en sammanställning över kommunerna i södra Kalmar län och visar att det finns totalt c:a 50 barn/elever som dagligen är i behov av tecknen i sin kommunikation. I Kalmar och Emmaboda kommun erbjuds idag dessa barn/elever teckenspråk 40 minuter per vecka. I några kommuner finns teckenresurs med varierande kompetens medan det i andra kommuner helt saknas resurs.

	Förskola tss	Förskola tsp	Grundskola tss	Grundskola tsp	Särskola	Specialskola
Torsås 5 barn/elever			2			
Oskarshamn 3barn/elever		1	2			
Nybro15 barn/elever	3	2	3	2		
Mörbylånga 6 barn/elever		1	1	1		
Mönsterås 5 barn/elever		1 (taktila tecken)				
Kalmar 48 barn/elever	1	4	11		3	

Högsby 2 barn/elever						
Emmaboda 10 barn/elever	2			5	1	1 veckopendlar.
Borgholm 6 barn/elever		2	2			

Med ovan beskrivna förutsättningar går det inte för barnet/eleven att utveckla ett fullvärdigt språk, skapa en identitet och växa upp till en fullt delaktig samhällsmedborgare. Istället leder det till en begränsning av barnets utveckling och där begränsad tillgången till två språk är en bidragande orsak.

Ett barn med hörselnedsättning föds ofta in i en familj med talspråk utan erfarenhet av teckenspråk. För barnets språkutveckling är det viktigt att BÅDE föräldrar och barn får tillgång till teckenspråk för att ge barnet förutsättningar till bästa möjliga utveckling.

För utbildning i teckenspråk är det regionens hörselvård som ansvarar för vårdnadshavares utbildning och skolan för barnens. Då kommunala skolor i regionen inte kan erbjuda teckenspråk i undervisningen måste vårdnadshavare ta ställning till om deras barn ska gå genom grundskolan integrerad på hörandes villkor eller flytta till där specialskola finns.

Ytterligare en stor grupp som har behov av tecken som stöd eller teckenspråk för sin kommunikation är gruppen av barn som har någon form av språkstörningar och därmed inte har möjlighet till ett talat språk. Barn med dessa funktionsvariationer kan ha behov av både tecken som stöd och teckenspråk för sin kommunikation med omvärlden men så som det ser ut idag får inte heller denna grupp tillgång till tecken. För denna grupp av barn finns ett stort mörkertal och ett uppdämt behov av undervisning både för barn och vårdnadshavare för att de ska kunna kommunicera med varandra trots att barnen är hörande. Hörselvårdens teckenspråklärare undervisar utöver vårdnadshavare till barn med hörselnedsättning/dövhet även vårdnadshavare till barnen med språkstörning.

Antalet familjer/barn som flyttat till specialskola senaste 5-10 åren

	Torsås	Mönsterås	Kalmar	Emmaboda	Borgholm
Flyttat					
	1 gy	2 grundsk 1 gy	6grundsk 1 söker nu	1 gy + 1veckopendlar grundskola	1 grundsk 1gy

Antalet barn/elever som förutom sin hörseldiagnos även har diagnos intellektuell funktionsnedsättning

Att besvara denna fråga är svårt då syftet är oklart och då frågan kan tolkas som att elever i särskolan inte ska räknas, men de är ju målgruppen för särskolans regelverk. För att kunna ge ett riktigt svar behövs ett förtydligande.

Ett försök till svar: Barn/elever med hörselnedsättning/dövhet och intellektuella funktionsnedsättningar finns idag i förskola, grundskola, och särskola. De läser enligt särskolans läroplan, helt eller delvis och kan vara placerade i grundskolan eller i särskolan. Elever med hörselnedsättning och intellektuell funktionsnedsättning finns även inom gymnasiesärskolan i kommunerna.

Nybro	Mörbylånga	Mönsterås	Kalmar	Emmaboda
1 förskola	1 grundsärskola	1 förskola	2 f-klass 2 grundsärskola 1 individintegr grundskola 1 gymn.program särskola	1 grundsärskola 1 gymn.progr. särskola

Hur vi inom hörselvården ser på personalrekrytering m.m.

Då målgruppen under de senaste tre åren har ökat markant från ca 5 nydiagnostiserade barn/elever per år till ca 20 barn/elever per år med varierande grad av hörselnedsättning är efterfrågan stor och behovet av att kompetensutveckla personal är mycket stort. Vi ser att en samordning mellan regionens kommuner skulle möjliggöra en jämn nivå av hög kompetens inom hörselområdet. En gemensam satsning innebär att det finns kunskap, kompetens och en bestående verksamhet som är aktiv för målgruppen. Idag får barn/elever invänta att personal ska gå en grundläggande kurs i tecken. Vi vet av erfarenhet att det tar tid att lära sig ett nytt språk, att faktiskt börja använda det och att målgruppen dessutom ofta är utspridd en och en i olika förskolegrupper och klasser i olika kommuner.

Flera elever i målgruppen har under det senaste året även blivit nekade av sin rektor att delta i Hörselgruppen, den permanenta verksamhet som finns inom Kalmar kommun. I Hörselgruppen kan elever möta andra elever i behov av teckenspråk en dag per vecka och arbeta med sitt skolarbete, få tillgång till teckenspråk, möjlighet till identifikation med andra, använda sin hörselteknik, jobba i mindre grupp, samt få mer arbetstid vilket är något som alla personer med hörselnedsättning genomgående behöver i sin vardag.

Regionen ansvarar inte för personalrekrytering eller kompetensutveckling av personal med ämnes- eller teckenspråkskompetens. Däremot har hörselvården försökt stödja kommuner genom att utbilda personal i teckenspråk och tecken som stöd för både nybörjare och fortsättningsgrupper vilket har varit mycket populärt och uppskattat. Brist på kompetens är ett stort problem som kommuner och den statliga myndigheten tillsammans behöver se över och börja bygga upp och utveckla vidare.

Med vänlig hälsning

Elisabeth Klingvall
Specialpedagog
Pedagogiska hörselvården
Ö-N-H kliniken
Region Kalmar Län

Kristina Malmer
Avdelningschef Hörselvård & logopedi
Hörselvården
Länssjukhuset
391 85 Kalmar

Kalmar 2019-12-19